

És hiszem, hogy nem veszünk el, mert „nem a félelemnek lelkét adta nekünk Isten, hanem erőnek, szeretetnek, józanságnak lelkét” (2Tim 1,7) egymás és mindenki irányába.

Testvéreim! Az elmúlt pár esztendő kuszált-ingoványos összevisszaságaiban a vallásszabadság nevében hányszor kértünk abból ami jogosan megillet minket, és milyen kevés adatott meg nekünk, milyen buzgósággal kerestünk és milyen keveset találtunk, milyen lelkesen zörgöttünk, de milyen kevés jószándékú ajtó tárult fel előttünk. De csüggedésre mégsem lehet okunk! A vallásszabadság mai bizonyoságtelvényi vagyunk, azok kell legyünk! Ezért továbbra is legyünk bizakodók és kitartók: „Kérjétek és adatik nektek, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitattik nektek. Mert aki kér, mind kap, aki keres talál, és aki zörget megnyitattik” (Mt 7, 7—8).

„Szent örömmérsésre gyúl, Isten, e ház népe” — zúg át lelkünkön, értelmünkön, érzéseinken, akaratunkon, hitünkön az “egykori” hálaadó ének.

Remélem, hogy mindnyájan megértjük időszerű üzenetét, és hiszem, hogy mi, mai unitáriusok is tudunk “szent örömmérsésre gyúlni” múltunkért, jelenünkért és jövőnkért!!

Közös, szent örömmünkben — Pál szavaival — „... gyarapítson az Úr és gazdagítson a szeretetben egymás és mindenki iránt” (1Tessz 3,12). Ámen.

Dr. Leon Hopper

SZENT HELYEK^{*}

2 Móz. 3,5

Miután annyi mérföldet utaztam, hogy ma veletek lehessenek, a zarándoklásról és szent helyekről szeretnék beszélni. Vándor vagyok, zarándok. A világtörténelem nagy része vándorlások története, fizikai értelemben honfoglalás és lelki értelemben zarándoklás.

A zsidó nép Egyiptom fogságából szabadulva, Mózes és Áron vezetésével a pusztába vándorolt, hogy megtalálja a remény és szabadság földjét. Vándorokként vágytak otthon után. Megkísértettek hamis istenek által. Reményüket, hogy valaha is hazára találnak, elvesztették. És negyven hosszú esztendő után végre megérkeztek az Ígélet földjére.

Jézus is vándor és zarándok volt. A pusztában negyven napon át ellenállt a megkísértésnek és a lélek megpróbáltatásának. Zarándoklása próbatétel volt, lelki erejét és az Isten szeretetébe vetett feltétel nélküli hitét tette próbára.

Vándorlásaink-zarándoklásaink lehetnek belső és külső természetűek. Mózes és népe, Izrael gyermekei gyalog tették meg a hosszú utat Egyiptomtól az új hazáig. Jézus zarándoklása belső, lelki természetű volt, a lélek megerősítése érdekében.

Hiszem, hogy mi mindnyájan, kiki a maga módján és a maga idejében, vándorok, zarándokok vagyunk, akik lázasan keressük a szabadságot, a lelki békét, a biztonságot és szeretetet, valamint azt, hogy képességeink legmagasabb fokán lehes-

* Elhangzott 1993. március 22-én Kolozsvárt és 29-én Torockószentgyörgyön; angolból fordította dr. Gellérd Judit.

sünk emberek. Sokunk a falvak ösvényeinek vagy a városok sugárútjainak vándora. De sokunk vándorlása, mint az enyém is, nagy távolságot fognak át térben, sok-sok esztendőn időben.

Az országot, amelyből én jövök, zarándokok alapították és azok a népek építették tovább, akik régi hazájukból elvándoroltak új hazát keresni. Ezek a népek új földet kerestek, amit ők szent földjüknek nevezhettek. Szentnek, mert ez az új haza a szabadságvágy és remény elevenen tartását biztosította számukra. Az én nagyszüleim Norvégia és Svédország földjén a megpróbáltatások és harcok idején otthonaikat elhagyták. Vándorok, zarándokok voltak, akik keresték, kutatták szent földjüket, amely családjuknak szabadságot, biztonságot és reményt kínál.

Nem meglepő tehát, hogy én is, nagyszüleim példájára zarándokbotot fogjak. Legkorábbi emlékeimben már zarándok voltam. Kutatva vándoroltam, vártam, hogy egyszer csak megszólít a föld: „... oldd le sarudat a lábaidról, mert szent föld ez a hely, ahol állasz!”, érezd hogy vonz magához, hogy lelki megújulást nyújt neked.

Ma azért választottam a zarándoklást és a szent helyeket beszédem témájaként, hogy bizonyosságot tegyek nektek arról, hogy vallásos életutam zarándokaként lépek előtökbe ezen a helyen. Alázattal jöttem közétek messzi otthonomból, hogy veletek legyek itt, Erdély földjén, Dávid Ferenc valláshagyományának földjén. Jöttem a szent helyre, hogy a ti jelenlétetekben megtapasztaljam azt, ami a lélek számára szentséges.

Mielőtt ennek a rég várt pillantnak csodájáról és öröméről szólok, először korábbi zarándoklásaimról szeretnék beszélni, arról, hogy más szent helyek mit jelentettek vallásos életemben. Beszélnem kell ezekről a szent lelki helyekről, mert meggyőződésem, hogy mi mindnyájan a szeretet és az otthon, az igazság és egyenlőség után kutató vallásos közösség vagyunk, akiknek meg kell teremtenünk vagy újratemtenünk életünk, lelkünk szent pillanatait, szent helyeit, ahol az Istennel való bensőséges találkozás emberi létünk határain túl mutat. Ezek azok a pillanatok, amikor alázatossá válik a szív, nem mások által aláztatik meg, hanem aaz isteni nagyság és erő misztériuma, az Isten jelenléte ragad magával szédítő lelki magasságba. Három szent hely bír jelentőséggel életemben, mindenik hitéletem egy-egy dimenzióját jelenti.

Történelem előtti idők óta az emberek a magas hegyeket szentnek érezték. Én is így voltam életemben mindig. Gyerekként és ifjúként az óceán partján nőttem fel. Kisgyerek korom óta természetes volt számomra csónakban, hajón közlekedni. De közel voltak hozzánk a hegyek is. Nyugaton ott voltak a fennkölt olimpuszi hegyek, keleten egy másik hegyvonulat, a Cascadok vagy magyarul Zuhatag hegységnek nevezhetnénk, mivel sziklái magasságából a patakok és folyók szédítő sebességgel zuhogtak az óceán ölébe. Ebben a gyönyörű, vizek és hegyek alkotta gyűrűben, termékeny fennsíkok és szirtek közepette egyetlen fenséges, 4300 méter magas hegycsúcs ostromolja az eget. Ezt a csúcsot Rainier (Esős) hegynek hívják. Az amerikai indiánok, akik évezredekkel az európai bevándorlók előtt már ezekben a völgyekben éltek, Tahoma hegynek nevezték. Hitték, hogy ez az istenek otthona, szent hely, melynek csúcsain és gleccserei között járó embernek nem illik száját szólásra nyitni.

Felhők, esőfelhők, viharfelhők takarják el gyakran szemünk elől ezt a hegyet. Amikor fenségét szemünk előtt kitarja, télen és a nyári hónapokban, mindig vakítóan fehér, mert örök hó és jégmezők takarják, sokszáz méter mély gleccserek között. A csúcsot, amely egy ősi vulkán tölcsér, éles, jeges sziklacsúcsok koszorúzzák. A szirtek ölén, de még az erdők fölött, szelid és kecses völgyek, tisztások húzódnak meg. Ezeken a tisztásokon lélegzetállítóan gyönyörű vadvirág mezőket varázsol elő a nyár. A virágok aprók és törékenyek, mint egy lehellet.

Amikor kisgyerek voltam, folyton olyan helyet kerestem, ahonnan beláthatam ezt a nagy hegyet és vágytam, hogy egyszer felmenjek oda. (Láthatjátok, már

kiskoromban zarándok-jelölt voltam.) Aztán egy igen emlékezetes napon a családommal elindultunk a Rainier hegyre zarándokolni. Amint közeledtünk feléje, a csodálkozástól és elragadtatástól alig kaptam levegőt. A hómezők, melyek távolról olyan sima fehér lankáknak látszottak, most közlőlől lassan hömpölygő jégfolyamokká, habos, tejfehér rohanó folyókká és meredek, jégrágra szirtekké zilálódtak szét.

Akkor történt, hogy először döbbsent belém, töltötte el lelkem egy mélyebb, hatalmasabb erő megtapasztalásának misztikus élménye, amit az akkor gyermek nem tudott megnevezni. Csak bámultam a vadvirágok, az erdő rengetegét, a vadság szépségét, és az élet szívének nyugalját. Tudtam, hogy szent helyen állok. Nem tudtam leírni a hegyet, mint ahogy Istent sem tudtam megmagyarázni. És mégis tudtam, értettem mindkettő erejét és csodáját. Noha fenn voltam a hegyen, tudtam, hogy nem láthatom azt be egészen, akárcsak Istent sem láthatom teljesen. És aztán otthon, a városban, esős, felhős napokon teljességgel lehetetlen volt látnom a hegyet, mégis tudtam, hogy ott van és tudtam azt is, hogy Isten is létezik.

Egy unitárius lelkész, Roscoe Trueblood írta a következő verset, melyben a hegy inspirálta szentség felismerésének élményét örökíti meg. A vers címe „A Rainier Hegyhez”: Meredek lankáid mind magasabba visznek,/ Minden nap új csodáddal kavarsz fel engem,/ Túl hatalmasak már lelkemnek és szememnek,/ És túl sok extázisnak, de még fájdalomnak is./ Te, barátja a napnak és felhőknek, hónapok és esőnek,/ Te felemelsz engem minden talpalatnyi szikládaddal:/ Szívük kitarul az égnek, kik megpróbálják,/ Felfogni a te jelenléted a térben./ És miért kellene féltékenyen nézni fenséged?/ Vagy miért érezni az alázatot erőd láttán?/ Miért keseredni meg magasságaid sejtésétől,/ Vagy eltompulni zengésed csodájától?/ Én megdicsőülök a te ékesszóló,/ lélegzetelállító fenségedtől./

Ez tehát gyerekkorom öröksége, mely mindig visszahív a hegyek magasságába, hogy megtapasztalhassam a szentséget és a természet misztériumának csodáját.

Zarándoklásom folytatódott ifjúkorom éveiben. Nagyon kevés unitárius élt abban a városban ahol én laktam. Nem voltak vallásos gyökereim, melyek közösséghez kötöttek volna. Egyfajta elveszettség érzését tapasztaltam és vágytam, hogy tartozzak valahová.

Egy nyáron, amikor otthonomtól messze, a Keleti parton dolgoztam, alkalmam nyílt egy unitárius ifjúsági konferencián részt venni. A Csillag Szigeten tartották. Ez egy gyönyörű, sziklás kis sziget 16 km-re a kontinentstől. Csónakkal közelítettük meg. Soha addig annyi unitárius egy helyen nem láttam. Ez a sok ifjú mind ugyanazt a vallást gyakorolta, amit én. A valahova tartozás élményét először éltem át akkor, amire lelkem úgy vágyott. Ahogy elnéztem az óceán hullámlzását, a sirályok táncát, a végtelen víztömeg mögött felkelő nap első aransugarait, és mindent az élményt az én új barátaimmal megoszthattam, szent pillanat és szent hely volt az életemben.

Este aztán, amikor a nap lenyugodott, kiültünk mind a part szikláira és meggyújtottuk lámpásainkat. Csendben, sorban vonultunk a templom felé, amelyet a falakra körbe felakasztott lámpásaink világítottak ki. Meleg gyertyafény derengett bent. És én akkor azt éreztem, hogy nagy messzeségből, gondokkal terhelt vándorként érkeztem meg egy palotába, és életemben először tudtam, hogy egészen idetartozom. Abban a pillanatban a templom csendjében hallani véltem a hangot: „... oldd le sarudat a lábadról, mert szent föld az a hely ahol állasz!”. Szent föld, ahol a népet, ahol azt a közösséget megtaláljuk, amelyhez tartozunk. Igen, testvéreim, azért indultunk vallásos zarándokútra, hogy ráleljünk arra a közösségre, amelyhez egész lelkünkkel tartozónak érezzük magunkat.

Még mindig vándorként utaztam egyik nyáron egy északi szigetre, a Queen Charlottes (Sára Királynő) szigetre. Itt valamikor a Haida nép lakott. Ezt a népet a legtehetségesebb indián törzsnek tartják valamennyi amerikai bennszülött között.

Odakíváncoltam, hogy megismerjem ezt a csodálatos népet, amely a természettel olyan harmóniában tudott élni. A Kanadai Nemzeti Múzeum igazgatója, az ottawai Dr. MacDonald azt mondta, hogy Kanada legmeghatóbb szent helye ez a falu ezen a szigeten „a hajnal hasadásakor, amikor az indián legenda szerint a holló egy utolsó csatakiáltással újraszüli a világot”.

A falu, melyben egykor pezsgő volt az élet, egy ragályos gyermekbetegség miatt már több mint egy évszázada elhagyatottá vált. Ma egyfajta zarándokhely. Egy ragyogó augusztusi napon érkezünk a híres Haida nép szigetére. Csónak vitt a falu közelébe. Meghatottan léptünk a partra, a kövekre kuporodva csendben elfogyasztottuk elemőzsiánkat. Aztán rátaláltunk az ösvényre a néma erdön keresztül. Egyszer csak kitárult a tér és előttünk ezüstösen felcsillantak a Haidák vallását és mítoszait megelevenítő faragott kőoszlopok. Holló, sas, medve, hód, cápa, mind kőbe faragva. Egész lényünket áthatotta ennek a nagyszerű, életerős népnek a szelleme. Egyes oszlopokat az idő már földre döntött, másokat tűz emésztett alig felismerhetővé.

Emily Carr, egy kanadai festőnő a század elején látogatott ebbe a szellemfaluba. Így írt róla: „Olyan mozdulatlan és ünnepélyes volt a tenger partja, hogy tiszteletlenség lett volna hangosan megszólalni, mintha itt minden visszafojtott lélegzettel várt volna valamire. Még a kutyánk is megérezte ezt: hegyezett fülekkel, mozdulatlanul reszketett.”

A szent helyre találás egy olyan érzés, mely megérinti lelkünket egy olyan nép közelségének tudatával, amelyet sohasem ismertünk, soha nem találkoztunk vele, s mégis, ez a nép minket egy új látásmóddal, az élethez való új viszonyulással ajándékoz meg, hív életre saját létünk határai mögül.

És íme, ismét zarándokúton vagyok, mert van még egy szent hely, ahová el kell jutnom. Minden zarándoklásra nézve igaz, hogy annak gyökerei messze visszanyúlnak a múltba. Így van ez az én esetemben is. A magával ragadó kíváncsiság még gyerekkoromban, abban a kicsi unitárius templomunkban kezdődött, ahová akkor tartoztam. Egy kopott, barnás kép függött a lelkészi iroda falán. Azt világosan láttam, hogy a kép régmúlt időt ábrázol. Valami misztikus levegő lengte körül. Furcsa ruhákba öltözött férfiak között, a kép középpontjában egy fénysugár irányította figyelmem a központi alakra, akinek széttárt karja világosan mutatja, hogy szónokol. Igen, távoli föld, régmúlt idő, de mikor, hol történhetett ez az esemény?

Egyszer aztán félénken megkérdeztem lelkészünket a kép felől. Ő mosolygott és ráérősen mesélni kezdett. Szívem és értelmem csak úgy nyílt tőle. Igen, az a fénylő alak Dávid Ferenc volt, abban a történelmi pillanatban, a tordai országgyűlésen ábrázolva. Megbabonázva hallgattam a vallásszabadságot és vallási türelmet kinyilvánító nagy történelmi eseményt, 1568-at. Amikor mindenik vallás, mint egyenrangú ismertetett el és mindenki lelkiismerete szerint gyakorolhatta vallását. Egy az Isten, Erdély, Dávid Ferenc, az ékesszóló prédikátor a kerek kövön, Kolozsvárott. Az unitárius vallás diadala. Új volt akkor, de később, amint én is lelkészi pályára készültem, mind többet megtanultam a történelmükből.

A Déva vár börtönét és a megpróbáltatásokat is megtanultam. Olvastam a falusi templomokról. Az ellenreformációról, mely az unitáriusoktól templomaikat elvette és közel nyolcvan évig istentiszteleteiket magánházakba kényszerítette. Mind jobban csodáltam az erdélyi unitáriusok hitének szilárdságát, mely az elnyomással dacolt. A bátorságukat és a remény hatalmát, mely századokon át megtartotta, s mely könnyeket lop a szemekbe és bámulatot a szívekbe.

Tudtam, hogy ahol olyan emberek élnek, akik hitükhöz hűen ragaszkodnak, az a föld számomra szent. Mint fiatal ember, mint ifjú lelkész és mint öregedő lelkész is, Dávid Ferenc szelleme mindig nagyon közel volt vágódó lelkemhez. Alig hittem, hogy zarándok saruimmal valaha is megérinthetem ezt a szent földet, amelyet az ő lábai tapostak. Ez legmerészebb álmaimai is felülmúlta.

De elég hosszú időt éltem immár, hogy tudjam, néha az ember legmerészebb álmai is valóra válhatnak. Kinyújtottam zarándok lábaim és íme, megérintettem a ti szent földeteket. A hegyek és óceánok, melyek eddig elválasztottak, eltűntek. És én most itt vagyok, hogy erről a helyről mondjak köszönetet nektek közös hitünk és a vallásszabadság nagy ajándékáért. Itt vagyok, hogy megköszönjem a bátorság, a kitartás példáját, mely annyi akadályon át is hitetek lángját soha kialudni nem engedte. És most ismét hallok azt a belső hangot: „... oldd le sarudat a lábadról, mert szent föld az a hely ahol állasz!”

És ti számomra az élő kapocs vagytok, mely közös hitünk kezdeteivel összeköt.

Hosszú vándorlásaimból íme megtérek a templom-otthonomba. Ebben az otthonban, mely lehet a Seattle, Boston vagy Kolozsvár városában, lehet akár Torockószentgyörgy testvérgyülekezet temploma, alapokra találok, melyre minden más élmény alapul. Nem kell ahhoz messzi földekre utazni, hogy az ember lelkével zarándokutat járjon be.

A templomunk, mint otthonunk, e szent hely teszi lehetővé, hogy minden más élményben felismerjük azt, ami szent. Istentiszteleteink rendjén egyfajta lelki nyitottságot és egészséget ápolunk, mely lelkünk érzékenységét az Istennel való találkozássra elevenen tartja itt a templomban és az élet küzdelmeiben is.

Templomainkban a szeretet jegyében emlékezünk meg azokról, akik segítettek, akik a reményt bennünk soha kialudni nem engedték. Rádöbbenünk, amint együtt ünnepelünk, hogy mennyire adósai vagyunk egymásnak, mennyire szükségünk van egymásra, mekkora ajándék a szeretet, amit egymástól kapunk és adunk.

Egy versidézet emlékeztet a szent helyek és az emberi kapcsolatok összefüggésére: Összeköt minket a szeretet,/ Összeköt maga az élet./ Összeköt az éjszakában felcsillanó könny,/ Amint életed történetét nekem meséled./ Emlékeink és barátaink megannyi kapocs,/ Érezd mélységesen, hogy fonódik egyre szorosabbra./

Isten áldása legyen együttlétünkön, hogy léphessünk mindig tiszta szívvel a szent helyre, mi örök zarándokai a reménynek és szabadságnak. Ámen.

Dr. Philip Hewett

AZ ÍGÉRET FÖLDJE FELÉ

2Móz 40,34—37

A történet, amelyről a felolvasott bibliai szavak tudósítanak, időben több mint háromezer esztendőre megy vissza, és mégis a mi számunkra is van mondani-valója. Próbáljuk beleélni magunkat az akkori idők helyzetébe. A zsidó törzsek úton voltak, nehéz és hosszú utat tettek meg a sivatagon át. Ez az utazás évekig tartott, azzal a reménységgel, hogy végre elérkezzenek a Ígéret földjére.

Abban a hitben haladtak előre, hogy egy szent hely oltalmazza őket. Ez nem volt egy nagy templom, egy katedrális, mert azt nem vihették volna magukkal. Ez a szent hely egy sátor volt, szép kézimunkákkal és arany értékekkel gazdagon felszítve, amelyet szét lehetett szedni és a további útra magukkal vinni. Hitük szerint a sátrat felhő fedte be, annak bizonyosságául, hogy abban Isten lakik. A felhő felszállása

* Elhangzott 1993. március 29-én Brassóban; angolból fordította dr. Kovács Lajos.